

چالش‌های موجود در تعیین کیفیت یادگیری زبان فرانسه در نظام آموزش عالی ایران Challenges of Determining the Quality of French Learning in the Iranian Higher Education System

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۸/۱۱/۲۰، تاریخ ارزیابی: ۱۳۹۹/۲/۳۱، تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۹/۴/۳۱

Dr. Mehri BahramBeygi

دکتر مه‌ری بهرام بیگی^۱

Abstract: This article examines the current status of teachers, students, and teaching resources of French language, and the impact of educational environment of this field in Iran, and seeks to find "the challenges of determining the quality of French learning in Iran", the quality of "French language learning conditions in Iran", and "the interaction of French learning factors". Therefore, this quantitative-qualitative research is based on student admission statistics and descriptive survey method. A total of 50 students from "Science and Research", and "Shahid Beheshti" universities, answered research the questionnaires. The teaching resources, professors, motivation for learning, and teaching methods (especially reflects) were examined. 50 teachers answered questions about the problems of teaching French language, literature and translation. Research findings indicated that due to inappropriate student recruitment regarding human resources, teaching resources, and teaching environment there are challenges that consequently lead to the inappropriate interaction of teaching factors and negative learning quality.

Keywords: challenge, quality, learning, French language.

چکیده: این مقاله وضعیت موجود اساتید زبان فرانسه، دانشجویان، منابع درسی و تاثیر محیط آموزشی این رشته را در ایران می‌سنجد و قصد پاسخ به این سوال را دارد که تعیین کیفیت یادگیری زبان فرانسه در ایران با چه چالش‌هایی رو به روست؟ و آیا شرایط یادگیری این زبان در ایران مطلوب است یا خیر؟ و آیا عوامل آموزشی در تعامل مطلوب هستند یا خیر؟

در نتیجه با روش توصیفی پیمایشی در این تحقیق کمی-کیفی، با توجه به آمار سازمان سنجش در جذب دانشجوی، پرسش از ۵۰ دانشجوی دانشگاه‌های شهید بهشتی و علوم تحقیقات که ۵۰ واحد درسی را گذرانده اند، فاکتورهایی چون منابع درسی، اساتید، انگیزه در یادگیری متدهای آموزشی (به ویژه reflects) بررسی شدند. از ۵۰ استاد در خصوص مشکلات آموزش زبان، آموزش ادبیات فرانسه و آموزش ترجمه پرسش شد. یافته‌های پژوهشی حاکی از این است که با چالش عدم شناخت دانشجو متناسب با منابع انسانی، منابع درسی و محیط آموزشی روبه‌رو هستیم و عوامل یادگیری (استاد، دانشجو، منبع درسی) با یکدیگر تعامل مناسب نداشته و این موضوع بر کیفیت یادگیری تاثیر منفی دارد.

کلمات کلیدی: چالش، زبان فرانسه، کیفیت، یادگیری.

^۱ استادیار پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی سازمان سمت، مدیر گروه مطالعات زبانی و گروه پژوهشی

مقدمه

زبان به عنوان سیستم قراردادی منظم که از آواها، نشانه‌های کلامی یا نوشتاری تشکیل شده، توسط انسانهایی که متعلق به یک گروه اجتماعی یا فرهنگی خاص هستند برای نشان دادن افکار و اندیشه‌ها همچنین برقراری ارتباط به کار می‌رود و پدیده‌ای ذهنی است که به صورت گفتار، نوشتار یا حتی اشاره تجلی می‌یابد.

انسان به عنوان موجودی اجتماعی، نیازمند ارتباط است و زبان می‌تواند بهترین ابزار برای ارتباط او با هم‌نوعان خود و ایجاد رابطه تفهیم و تفاهم باشد و بدین وسیله می‌تواند مقصود خود را به دیگران برساند.

در اینجا قصد ما بررسی ابعاد زبان از بعد زبان‌شناختی و تقسیمات آن به زبانهای گفتاری، نوشتاری و... نیست بلکه نخست به معرفی زبان مادری و در مقابل آن به معرفی زبان بیگانه می‌پردازیم و پس از آن وضعیت موجود یادگیری زبان فرانسه در ایران از ابعاد دانشجو، استاد، منبع درسی و محیط آموزشی را بررسی می‌کنیم. در این مقاله به این پرسشها پاسخ خواهیم داد که آیا شرایط فعلی یادگیری زبان فرانسه در ایران مطلوب است؟ و آیا عواملی چون استاد، دانشجو، منابع درسی و محیط آموزشی هماهنگی لازم را با یکدیگر برای ارائه نتیجه‌ای مطلوب که یادگیری زبان فرانسه از سوی دانشجویان هست دارند یا خیر؟

در پی این پرسشها، فرضیه‌هایی مطرح می‌شوند و این که به نظر می‌رسد با پیشینه قدیمی آموزش زبان فرانسه در ایران که به طور خلاصه به آن خواهیم پرداخت، وضعیت یادگیری این زبان در ایران مطلوب بوده و عناصر این یادگیری اعم از دانشجو، استاد، منابع درسی و محیط آموزشی با یکدیگر در تعامل مناسب هستند.

برای پاسخ به سوالات در این تحقیق کمی-کیفی، با روش توصیفی پیمایشی پس از بررسی آمار پذیرش دانشجو با توجه به اطلاعات سازمان سنجش و رشد فزاینده جذب دانشجو، از ۵۰ نفر از دانشجویان که حدود ۵۰ واحد درسی را گذرانده‌اند در دو دانشگاه علوم تحقیقات و شهید بهشتی از طریق پرسشنامه در خصوص فاکتورهایی چون منابع درسی (کتاب/جزوه)، اساتید و فاکتور انگیزه در یادگیری و متدهای آموزشی به ویژه متدی که در این دو دانشگاه تدریس می‌شد (متد *reflets*) پرسش خواهد شد. همچنین دیدگاه ۵۰ استاد در خصوص مشکلات آموزش زبان، ادبیات و ترجمه ارائه خواهد شد.

قبل از هر چیز به ارائه توضیحی کوتاه درباره زبان مادری و زبان بیگانه که منظور ما در اینجا زبان فرانسه است می‌پردازیم.

چالش‌های موجود در تعیین کیفیت یادگیری زبان...

زبان مادری چیست؟ زبان مادری که با واژه مادر عجین شده و در زبانهای مختلف نیز واژه مادر^۱ در آن دیده می‌شود نخستین زبانی است که کودک سخن گفتن به آن را یاد می‌گیرد. زبانی که فرد از بدو تولد آن را می‌شنود، می‌آموزد و به بهترین وجه صحبت می‌کند. تعاریف گوناگونی از زبان مادری وجود دارد این زبان می‌تواند همان زبان بومی هم باشد یا زبان کودکانی که والدین آنها به آن زبان سخن می‌گویند. در هر حال زبان ندادن به جای زبان مادری ازواژه زبان اول هم استفاده می‌کنند.

در مقابل زبان مادری، زبان بیگانه مقوله‌ای دیگر است و به قول ژان پییر کوک آهر زبانی که مادری نباشد، بیگانه است و سه ملاک برای تمایز آن از زبان مادری وجود دارد:

- از لحاظ فاصله جغرافیایی: مثلا زبان ژاپنی در مقایسه با زبان فرانسوی
- از لحاظ فرهنگی: حتی اگر دو زبان که از لحاظ جغرافیایی به هم نزدیکند می‌توانند از لحاظ فرهنگی کاملا از هم متفاوت باشند.
- از لحاظ زبانشناختی

موضوع آسیب شناسی یادگیری زبانهای خارجی موضوعی بسیار وسیع است و دامنه گسترده‌ای دارد. معمولا هر جا از آموزش زبان صحبت می‌شود استاد، دانشجو و منبع درسی در ذهن ما تداعی می‌شود.

بدیهی است برای بررسی وضعیت موجود یادگیری زبان فرانسه در ایران، داشتن اطلاعات از پیشینه این زبان ضروری است.

اهمیت سابقه آموزش و یادگیری زبان فرانسه در ایران

تاریخچه علاقه مندی به یادگیری زبان فرانسه در ایران به زمان صفویه باز می‌گردد، زمانی که درباریان علاقه مند به یادگیری این زبان بودند، لازم به ذکر است که در دوران قاجار به دلیل افزایش تماسهای ایرانیان با اروپائیان و سفرهای اروپائیان به ایران، غیر از درباریان افراد دیگر نیز با زبان فرانسه آشنایی پیدا کردند. تاسیس مدارس مختلف از طرف مبلغین فرانسوی در نقاط مختلف ایران یکی دیگر از عوامل ترغیب به یادگیری این زبان بود. هر چند بعد از جنگ جهانی دوم زبان فرانسه از رونق اولیه افتاد و تا حدودی جای خود را به انگلیسی داد اما هنوز آموزش آن به طور جدی در دانشگاهها، موسسات غیر انتفاعی و برخی مدارس دنبال می‌شد. آموزش رسمی زبان فرانسه در ایران به پس از تاسیس دارالفنون در سال ۱۲۶۸ باز می‌گردد. از جمله اقدامات در نشر زبان فرانسه می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

¹ Langue maternelle

² . CUQ, Jean-Pierre; *Dictionnaire de didactique du français*, asdifile /clé international, Paris, 2003, p.150.

- ترجمه و تالیف کتابهای درسی توسط معلمان و مترجمان فارغ التحصیل دارالفنون و چاپ آن توسط دارالفنون از جمله کتاب تعلیم زبان فرانسه و لغت فارسی و فرانسه توسط میرزا علی اکبر خان زین الدوله
 - اعزام دانشجو به فرانسه از طرف وزارت معارف وقت در سال ۱۲۷۶
 - تاسیس مدرسه سن لویی در سال ۱۲۷۷ شمسی در تهران و تاسیس مدارس دخترانه در تبریز، سلما س، ارومیه و اصفهان از طرف جمعیت خواهران سن ون سان دپل در سال ۱۲۸۲ شمسی
 - تاسیس مدرسه آلیانس فرانسه در سال ۱۳۱۶ در تهران
 - اعزام ۶۷۹ نفر دانشجو برای تحصیل در علوم مختلف به فرانسه تنها در سال تحصیلی ۱۳۴۱-۱۳۴۲
- و سر انجام آموزش زبان فرانسه در اولویت کاری مراکز آموزش عالی قرار گرفت و اولین کلاس زبان و ادبیات فرانسه در دانشکده ادبیات دانشگاه فردوسی مشهد در تاریخ دوشنبه ۱۲ نوامبر ۱۹۶۵ مطابق با ۲۲ آبان ۱۳۴۴ شمسی با ۱۸ دانشجو (۱۱ پسر و ۷ دختر) تاسیس شد.
- در دانشگاه تهران نیز در دانشکده زبانهای خارجی دانشجویانی تربیت می شدند که بعد از اتمام تحصیل بتوانند دو زبان از سه زبان آلمانی، انگلیسی و فرانسه را بشناسند و لیسانس دو زبانه می گرفتند. در سال ۱۳۴۹ زبان فرانسه به عنوان یک رشته مستقل شناخته شد و در حال حاضر دانشجویان در گروههای آموزشی در شهرهای تهران، مشهد، تبریز، اهواز، اصفهان، شیراز، سبزوار و همدان در دانشگاههای دولتی و آزاد اسلامی در مقاطع مختلف از لیسانس تا دکترا در گرایشهای ادبیات فرانسه، مترجمی فرانسه و آموزش زبان فرانسه مشغول به تحصیل هستند. آمار زیر مربوط به تعداد دانشجویان سال ۹۵-۹۸ در دانشگاههای تابعه وزارت علوم و دانشگاه آزاد اسلامی در مقایسه با تعداد دانشجویان سال ۹۱-۹۲ می باشد. قصد ما از ارائه این آمار بررسی سیر رو به افزایش یا کاهش در جذب دانشجویان در دانشگاههای دولتی و آزاد و بالطبع میزان علاقه مندی به تحصیل در این رشته است.

چالشهای موجود در تعیین کیفیت یادگیری زبان...

جدول ۱. آمار دانشجویان در مقاطع مختلف در دانشگاههای زیر مجموعه وزارت علوم در سال

۹۱-۹۲

وزارت علوم (کلیه دانشگاههای دولتی)	کارדانی	کارشناسی	ارشد	کارشناسی	دکترا	مقطع	در هر سه	جمع کل
زبان فرانسه	۰	۱۰۳	۰	۰	۰	۰	۱۰۳	
ادبیات فرانسه/ ادبیات تطبیقی	۰	۰	۰	۰	۱۲	۱۲	۱۲	
آموزش زبان فرانسه	۰	۰	۶۴	۰	۱۸	۱۸	۸۲	
ادبیات فرانسه	۰	۸۱۸	۲۸	۰	۱۷	۱۷	۷۴۶	
مترجمی زبان فرانسه	۰	۳۰۸	۲۴۲	۰	۰	۰	۵۵۰	
جمع کل	۰	۱۲۲۹	۳۳۴	۰	۳۵	۳۵	۱۵۹۸	

مجموع دانشجویان در مقطع کارشناسی کلیه گرایشها ی زبان فرانسه در سال ۹۱-۹۲ برابر است با ۱۲۲۹ نفر

مجموع دانشجویان در مقطع کارشناسی ارشد کلیه گرایشها ی زبان فرانسه در سال ۹۱-۹۲ برابر است با ۳۳۴ نفر

مجموع دانشجویان در مقطع دکترا کلیه گرایشها ی زبان فرانسه در سال ۹۱-۹۲ برابر است با ۳۵ نفر

مجموع دانشجویان رشته زبان فرانسه در کلیه گرایشها و مقاطع در سال ۹۱-۹۲ برابر است با ۱۵۹۸ نفر

جدول ۲. آمار دانشجویان در مقاطع مختلف در دانشگاههای زیر مجموعه وزارت علوم در سال

۹۵-۹۸

وزارت علوم (کلیه دانشگاههای دولتی)	کاردانی	کارشناسی	کارشناسی ارشد	دکترا	در هر سه مقطع جمع کل
زبان فرانسه	۰	۲۲۴	۰	۵۳	۲۷۷
ادبیات فرانسه/ ادبیات تطبیقی	۰	۰	۰	۸	۸
آموزش زبان فرانسه	۰	۰	۳۷۸	۸۰	۴۵۸
ادبیات فرانسه	۰	۱۴۰۸	۴۰۶	۱۵۶	۲۱۲۶
مترجمی زبان فرانسه	۰	۱۱۸۵	۸۲۵	۰	۲۰۱۰
زبان و ادبیات فرانسه/ ادبی	۰	۹۱۱	۲۸۴	۲۶	۱۲۲۱
زبان فرانسه /شاخه ادبی	۰	۸۶۸	۶	۰	۸۷۴
جمع کل	۰	۴۵۹۶	۱۸۹۹	۳۲۳	۶۸۱۸

مجموع دانشجویان در مقطع کارشناسی کلیه گرایشهای زبان فرانسه در سال ۹۵-۹۸ برابر است با ۴۵۹۶ نفر

مجموع دانشجویان در مقطع کارشناسی ارشد کلیه گرایشهای زبان فرانسه در سال ۹۵-۹۸ برابر است با ۱۸۹۹ نفر

مجموع دانشجویان در مقطع دکتری کلیه گرایشهای زبان فرانسه در سال ۹۵-۹۸ برابر است با ۳۲۳ نفر

مجموع دانشجویان رشته زبان فرانسه در کلیه گرایشها و مقاطع در سال ۹۵-۹۸ برابر است با ۶۸۱۸ نفر

آمار دانشجویان در مقطع کارشناسی از ۱۲۲۹ نفر به ۴۵۹۶ نفر افزایش یافته است.

آمار دانشجویان در مقطع کارشناسی ارشد از ۳۳۴ نفر به ۱۸۹۹ نفر افزایش یافته است.

چالشهای موجود در تعیین کیفیت یادگیری زبان...

آمار دانشجویان در مقطع دکتری از ۳۵ نفر به ۳۲۳ نفر افزایش یافته است. و در کل شاهد افزایش آمار تعداد دانشجویان از ۱۵۹۸ نفر در سالهای ۱۳۹۱-۱۳۹۲ به تعداد ۶۸۱۸ نفر در سالهای ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۸ یعنی تقریباً ۴ برابر هستیم.

جدول ۳. آمار دانشجویان در مقاطع مختلف در دانشگاههای زیر مجموعه دانشگاه آزاد اسلامی

سال ۹۱-۹۲

دانشگاه آزاد اسلامی	کاردانی	کارشناسی	کارشناسی ارشد	دکترا	جمع کل در هر سه مقطع
زبان فرانسه	۰	۳۹	۰	۲۳	۶۲
آموزش زبان فرانسه	۰	۰	۷۸	۰	۷۸
ادبیات فرانسه	۰	۳۳۱	۱۹۷	۱۲	۵۴۰
مترجمی زبان فرانسه	۰	۷۴۲	۱۶۳	۰	۹۰۵
جمع کل	۰	۱۱۱۲	۴۳۸	۳۵	۱۵۸۵

مجموع دانشجویان در مقطع کارشناسی کلیه گرایشهای زبان فرانسه در سال ۹۱-۹۲ برابر است با ۱۱۱۲ نفر

مجموع دانشجویان در مقطع کارشناسی ارشد کلیه گرایشهای زبان فرانسه در سال ۹۱-۹۲ برابر است با ۴۳۸ نفر

مجموع دانشجویان در مقطع دکتری کلیه گرایشهای زبان فرانسه در سال ۹۱-۹۲ برابر است با ۳۵ نفر

مجموع دانشجویان رشته زبان فرانسه در کلیه گرایشها و مقاطع در سال ۹۱-۹۲ برابر است با ۱۵۸۵ نفر

جدول ۴. آمار دانشجویان در مقاطع مختلف در دانشگاه‌های زیر مجموعه دانشگاه آزاد اسلامی

سال ۹۵-۹۸

دانشگاه آزاد اسلامی	کاردانی	کارشناسی	کارشناسی ارشد	دکترای	جمع کل در هر سه مقطع
زبان فرانسه/ ادبیات فرانسه	۰	۵۳۶	۱۱۷	۲۱۹	۸۷۲
آموزش زبان فرانسه	۰	۰	۱۶۰	۱۰	۱۷۰
زبان فرانسه/زبان و ادبیات فرانسه/ادبی	۰	۶۱۷	۲۴۶	۲۱۹	۱۰۸۲
مترجمی زبان فرانسه	۰	۹۰۴	۲۸۳	۰	۱۱۸۷
جمع کل	۰	۲۰۵۷	۸۰۶	۴۴۸	۳۷۵۹

مجموع دانشجویان در مقطع کارشناسی کلیه گرایش‌های زبان فرانسه در سال ۹۵-۹۸ برابر است با ۲۰۵۷ نفر

مجموع دانشجویان در مقطع کارشناسی ارشد کلیه گرایش‌های زبان فرانسه در سال ۹۵-۹۸ برابر است با ۸۰۶ نفر

مجموع دانشجویان در مقطع دکترای کلیه گرایش‌های زبان فرانسه در سال ۹۵-۹۸ برابر است با ۴۴۸ نفر

مجموع دانشجویان رشته زبان فرانسه در کلیه گرایش‌ها و مقاطع در سال ۹۵-۹۸ برابر است با ۳۷۵۹ نفر

مشاهده می‌شود که جذب دانشجو در این رشته در دانشگاه‌های آزاد اسلامی از ۱۵۸۵ به ۳۷۵۹ نفر رو به افزایش گذاشته است.

آمار دانشجویان در مقطع کارشناسی از ۱۱۱۲ نفر به ۲۰۵۷ نفر افزایش یافته است.

آمار دانشجویان در مقطع کارشناسی ارشد از ۴۳۸ نفر به ۸۰۶ نفر افزایش یافته است.

آمار دانشجویان در مقطع دکترای از ۳۵ نفر به ۴۴۸ نفر افزایش یافته است. و در کل شاهد

افزایش آمار تعداد دانشجویان از ۱۵۸۵ نفر در سال‌های ۱۳۹۱-۱۳۹۲ به تعداد ۳۷۵۹ نفر در سال‌های ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۸ یعنی تقریباً بیش از دو برابر هستیم.

دوفصلنامه مطالعات برنامه درسی آموزش عالی، سال ۱۱، شماره ۲۱، بهار و تابستان ۱۳۹۹

چالش‌های موجود در تعیین کیفیت یادگیری زبان...

نکته حائز اهمیت اینجاست که در مقایسه سالهای ۹۱-۹۲ و ۹۵-۹۸ هم در دانشگاه‌های دولتی هم آزاد تعداد دانشجویان در کلیه مقاطع افزایش یافته اند. بنابر این می توان نتیجه گرفت استقبال برای انتخاب این رشته در مقطع کارشناسی رو به افزایش نهاده است. این رشد در مقطع کارشناسی ارشد نیز در دانشگاه‌های دولتی و آزاد مشاهده می شود. تعداد دانشجویان دکترا در دانشگاه‌های دولتی از ۳۵ نفر به ۳۲۳ نفر افزایش یافته و در دانشگاه‌های آزاد اسلامی نیز از ۳۵ نفر به ۴۴۸ نفر افزایش یافته است. یعنی در مجموع در سالهای نه چندان دور ۷۷۱ نفر فارغ التحصیل رشته زبان فرانسه در مقطع دکتری خواهیم داشت که از این تعداد تنها ۹۰ نفر در رشته آموزش زبان فرانسه تخصص دارند. به نظر می رسد برای توانمند تر کردن بدنه هیات علمی در این رشته بهتر است دانشجویان بیشتری در رشته آموزش زبان جذب شوند. اگر بخواهیم عناصر اصلی آموزش را در اینجا ذکر کنیم شاید بتوان آن را به یک چند ضلعی تشبیه کرد با رئوسی چون دانشجو، منابع درسی و محیط آموزشی، استاد و سرفصلهای درسی. البته عوامل بسیاری در امر یادگیری یک زبان دخیل هستند که در موضوع ما نمی گنجد از جمله، سن فراگیران، لهجه گویشوران، مسائل فرهنگی و از این قبیل.

دانشجویان، منابع درسی و محیط آموزشی

پیشتر راجع به تعداد دانشجویان و مشتاقان رشته زبان فرانسه از جهت کمی صحبت کردیم در اینجا راجع به دانشجو به معنای کلمه صحبت می کنیم. بنا بر این لازم است تعریفی از دانشجو ارائه دهیم. دانشجو کسی است که یک آموزش مستمر را دنبال می کند. اکثر دانشجو یان ایرانی در رشته زبان فرانسه مبتدی هستند و کمترین آشنایی با زبان فرانسه و ساختار این زبان قبل از ورود به دانشگاه را ندارند.

بنا به تعریف ژان پی یر روبر(۲۰۰۲)^۱ دانشجو فردی نیست که فقط کورکورانه یک سری اطلاعات را جمع آوری و ذخیره کند بلکه فردی است که فعالانه در یادگیری خود شرکت می کند. ما باید سن و احتیاج و البته علاقه دانشجو را در نظر بگیریم. باید موضوعاتی را انتخاب کنیم که برای دانشجویان کاربردی هستند. وقتی به عنوان مثال شعری با مضمون تنهایی، عشق، مرگ و... انتخاب می کنیم که مضامین عینی و در ارتباط با زندگی روزمره ما هستند، می توانیم این امکان را به دانشجو بدهیم تا احساساتش را با دیگران در میان بگذارد و از عقاید خود دفاع کند. او باید شک ها و کم رویی های خود را فراموش کند و بی قید و شک خود را رها کند. تنها نگرانی او باید این باشد که لازم است افکار خود را بیان کند، بفهمد و خود را با زبانی بیگانه به دیگران تفهیم کند. زمانی که هر دانشجو در کلاس درس است خود را در گروهی می

¹ Robert Jean- Pierre, *Dictionnaire pratique du FLE*. Paris: Ophrys, 2002.

يابد که هدف مشترکي براي يادگيري زبان بيگانه دارند اما زماني که از کلاس خارج مي شود براي اين که آنچه را که ياد گرفته به کار ببرد سعی مي کند، مي کوشد ، دوباره آغاز مي کند، از خود پرسش مي کند و توانمنديهاي خود را توسعه مي دهد. او بايد بتواند دانش خود را از مرحله زبان- زيستي^۲ يعني رعايت مسائل اجتماعي و فرهنگي زبان در هنگام کاربرد آن زبان به مرحله دانش عملي^۳ يعني مهارت به کار بستن زبان برساند. اما اين امکانات براي يک دانشجوي ايراني فراهم نيست و آنها فقط امکان تعامل با ديگران را در کلاس درس دارند و بس . در نظر سنجي از ۵۰ دانشجوي رشته زبان فرانسه در مقطع کارشناسي از دو دانشگاه دولتي و آزاد نتايج زير حاصل شده است. از دانشجويان در خصوص منابع درسي اي که در اختيار دارند سوال شد تا ميزان بهره گيري آنها از متون در دسترس مطلع شويم و ميزان کار آرايي يک راس ديگر از چند ضلعي آموزشي که قبلا گفتيم بسنجيم.

سوال	بلي	خير	تا حدودي	بي پاسخ	جمع کل
آيا منابع درسي اي که در اختيار داريد متناسب با نياز آموزشي شماست؟	۱۳	۳۲	۲	۳	۵۰
درصد	۲۶٪	۶۴٪	۴٪	۶٪	۱۰۰٪

تنها ۲۶٪ از کل دانشجويان منابع درسي خود را متناسب با نياز آموزشي خود مي دانستند بنابر اين به نظر مي رسد که منابع درسي پاسخگوي نياز دانشجويان نيست.

سوال	جزوه	کتاب	هر دو	بي پاسخ	جمع کل
آيا بيشتر از جزوات استفاده مي کنيد يا کتابهاي درسي يا هر دو	۲۳	۵	۱۹	۳	۵۰
درصد	۴۶٪	۱۰٪	۳۸٪	۶٪	۱۰۰٪

مي توان نتيجه گرفت هنوز گرايش به سمت استفاده از جزوات اساتيد بيشتر است تا استفاده از کتابهاي درسي و اين موضوع مي تواند در تفاوت سطح يادگيري دانشجويان در دانشگاههاي مختلف تاثير بسزايي داشته باشد و عملي منفي محسوب شود.

¹ savoir

² Savoir- être

³ Savoir-faire

چالشهای موجود در تعیین کیفیت یادگیری زبان...

عدم تدریس کتابهایی که با توجه به سرفصلهای درسی مصوب وزارت علوم تهیه شده اند به چند موضوع بر می گردد که در حیطه این مقاله نیست اما عدم توانمندی استاد در تدریس کتاب موجود برای درسی خاص، سنگین بودن سطح مطالب کتاب، فاصله زیاد سطح یادگیری دانشجویان با سطح مطالب موجود در کتابها، عدم رغبت دانشجویان در استفاده از کتابهای تهیه شده در ایران به دلیل ظاهر نه چندان جذاب کتابها، گرانی کتابهای فرانسوی و ناتوانی دانشجویان در خرید این کتابها و... همه و همه از عواملی هستند که مدرس و دانشجو جذب جزوه می شوند که این عوامل می توانند در تحقیقی مورد بررسی قرار گیرند.

سوال دیگر در خصوص سطح جزوات بود و این که آیا سطح علمی جزوات متناسب با اطلاعات مورد نیاز دانشجویان هست یا خیر.

سوال	متناسب است	بیشتر است	کمتر است	بی پاسخ	جمع کل
چنانچه از جزوات استفاده می کنید آیا سطح جزوات متناسب با اطلاعات مورد نیاز شماست؟	۲۰	۱۱	۱۴	۵	۵۰
درصد	۴۰٪	۲۲٪	۲۸٪	۱۰٪	۱۰۰٪

۴۰٪ از دانشجویان سطح جزوات را متناسب با سطح اطلاعات مورد نیازشان می دانستند و می توان نتیجه گرفت جزوات متناسب با اطلاعات دانشجویان تهیه و توسط استاد در اختیار آنان قرار می گیرد. البته این موضوع می تواند یک بعد منفی هم داشته باشد و آن تهیه کردن جزوه توسط استاد با توجه به سطح علمی دانشجویان ضعیف باشد و اینگونه سطح آموزش همچنان سیر نزولی خواهد داشت.

سوال	بسیار مناسب است	متناسب است	بیشتر است	کمتر است	بی پاسخ
چنانچه از کتابها استفاده می کنید آیا سطح کتابها متناسب با اطلاعات مورد نیاز شماست؟	۷	۱۴	۱۴	۱۵	۵۰
درصد	۱۴٪	۲۸٪	۲۸٪	۳۰٪	۱۰۰٪

۳۰٪ از جامعه آماری ما پاسخ نداده و تنها ۱۴٪ سطح کتابها را متناسب با اطلاعات مورد نیاز خود تشخیص دادند.

سوال	کتابهای فرانسه	کتابهای ایران	ن	ن	جمع کل
آیا بیشتر از کتابهای چاپ فرانسه استفاده می کنید یا چاپ ایران یا هر دو؟	۹	۳۲	۵	۴	۵۰
درصد	۱۸٪	۶۴٪	۱۰٪	۸٪	۱۰۰٪

بررسی آمار نشان می دهد که ۶۴٪ از دانشجویان در صورت استفاده از کتاب، از کتابهای چاپ ایران استفاده می کنند و دلیل آنها عواملی چون در دسترس بودن، ارزانتر بودن کتابهای ایرانی نسبت به کتابهای فرانسوی و معرفی این کتابها از طرف استادان می باشد. یکی دیگر از عواملی که می تواند در فرآیند آموزش مهم باشند محیط آموزشی است. در برخی دانشگاهها کلاسهای تشکيل می شوند که مملو از دانشجویست. این موضوع به پرسش گذاشته شد و از همان ۵۰ دانشجو، مطلوب یا نا مطلوب بودن این شرایط سوال شد.

سوال	بلی	خیر	تفاوتی نمی کند	بی پاسخ	جمع کل
آیا تعداد زیاد دانشجویان عامل منفی در کلاس است؟	۳۹	۵	۲	۴	۵۰
درصد	۷۸٪	۱۰٪	۴٪	۸٪	۱۰۰٪

۷۸٪ از دانشجویان تعداد زیاد دانشجویان را عامل منفی در امر یادگیری بر شمردند. در توضیحاتی که دانشجویان داده بودند دلیل این عامل منفی را، نبودن زمان کافی برای همه دانشجویان در تعامل با کلاس و استاد، همچنین فراموش شدن برخی دانشجویان کمرو در جمع دانشجویان فعالتر و سطح متفاوت دانشجویان بر شمردند. در نهایت آخرین پرسشی که از دانشجویان شد در خصوص دلایل عدم توانمندی لازم آنها در فراگیری زبان بود.

چالشهای موجود در تعیین کیفیت یادگیری زبان...

سوال	بلی	خیر	بی پاسخ	جمع کل
آیا نوع تدریس مدرسان باعث عدم توانمندی لازم دانشجویان در فراگیری زبان است؟	۱۵	۳۲	۳	۵۰
درصد	%۳۰	%۶۴	%۶	%۱۰۰

۶۴٪ از دانشجویان نحوه تدریس مدرسان را عامل منفی فراگیری زبان نمی دانستند. بنابر این به نظر می رسد از نظر دانشجویان مشکل در یادگیری زبان به مدرسان مربوط نمی شود.

سوال	بلی	خیر	بی پاسخ	جمع کل
آیا بی انگیزگی دانشجویان باعث عدم توانمندی لازم آنها در فراگیری زبان است؟	۱۲	۳۵	۳	۵۰
درصد	%۲۴	%۷۰	%۶	%۱۰۰

۷۰٪ از دانشجویان بی انگیزگی خود را نیز عامل منفی در فراگیری زبان نمی دانند. پس هم دانشجو انگیزه دارد و هم استاد نیاز دانشجو را برطرف می کند.

سوال	بلی	خیر	بی پاسخ	جمع کل
آیا متد های آموزشی (اینجا متد reflets به عنوان یک متد ارتباطی) ^۱ جوابگوی نیازهای آموزشی شما هست؟	۱۵	۳۱	۴	۵۰
درصد	%۳۰	%۶۲	%۸	۱۰۰

به نظر می رسد ۶۲٪ از دانشجویان از متد زبان آموزی ای که برایشان در نظر گرفته شده است نمی توانند بهره کافی را ببرند. ضعف در یادگیری زبان به فراگیری ادبیات فرانسه و ترجمه متون نیز تسری می یابد و تاثیر منفی می گذارد و این نشان می دهد تا چه اندازه منابع آموزشی اهمیت دارند. توانمندی استاد و انگیزه دانشجو نمی تواند برای یادگیری کافی باشد.

^۱ communicatif

اساتيد و مشكلات آموزشي آنها

قبل از هر چيز به نظر مي رسد بايد يك تعريف از استاد ارائه دهيم . چه كسي استاد است و مي تواند سكان ياددهي و آموزش را در دست بگيرد؟ به نظر مي رسد شايد بايد استادي كه زباني غير از زبان مادري خود را تدريس مي كند، تحسين كرد. ژيلبرت فاطمي (۱۹۹۳) ^۱ اما اين سوال را مطرح مي كند كه آيا همه مي توانند تدريس كنند؟ و آيا يك استاد زبان ، در تمام زمينه ها مانند دستور زبان، ادبيات، آواشناسي و غيره شناخت لازم را دارد؟ از نظر او يك استاد در اصل يك نوع بازبگير است بازبگيري كه همواره نزد دانشجوياني كه آماده براي انتقاد هستند ايفاي نقش مي كند. فردي كه كم رو و خجالتي است نمي تواند يك جريان ارتباطي بين دانشجويان ايجاد كند و نمي تواند دانش خود را به آنان انتقال دهد و اين گونه هم وقت خود هم وقت دانشجويان را هدر مي دهد.

ژنين كورتيلون (۲۰۰۴) ^۲ معتقد است مدرسي كه از يك كتاب درسي استفاده مي كند در اصل مجبور به دنبال كردن متدلوژی ادراكات نويسنده آن كتاب است و هيچگاه آن را به طور عميق نخواهد فهميد. پس او بايد بتواند دوباره روي آن متدلوژی فكر كند، درباره فعاليتهاي پيشنهاده شده در آن كتاب از خود سوال كند و ببيند چگونه اين فعاليتها در جريان يادگيري جاي مي گيرند. اين گونه او، تمام فعاليتهايي كه به ترتيب پيشنهاده و ارائه شده است را استفاده خواهد كرد. البته به شرط اين كه در خصوص ضرورت آن فعاليتها خود متقاعد شده باشد.

فابي ين دمون (۲۰۰۵) ^۳ بر اين باور است كه فاكتهورهاي وجود دارند كه آموزش مدرس را سمت و سو مي دهند. از جانب مدرس، علاوه بر فاكتهورهاي زبانشناختي از پيش نقل شده براي دانشجو، تركيب دانشجويان هم يك فاكتهور ديگر است و مسير آموزش را سمت و سو مي دهد. او معتقد است مدرسي كه زبان مادري دانشجويانش را نمي داند از ابتدا قانون استاندارد اكتسابي واجههاي زبان فرانسه را دنبال مي كند: حروف صدا دار، حروف بي صدا همينطور e caduc ، اتصالات ، گروههاي ريتميك و آهنگ كلمات را و اگر مدرس فرانسه زبان است و دانشجويانش جمعي هستند كه از لحاظ زبانشناسي ناهمگن هستند، باز هم مدرس قانون استاندارد زبان آموزي را رعايت مي كند و در صورت لزوم از تفاوتهايي كه بين زبانهاي متفاوت

1. Fatemi Gilberte, *les problèmes rencontrés par les enseignants de français en Iran*. Luqman, 1993, n° 1, p.55.

2. Courtilon Janine, *Penser le déroulement des cours, organiser les activités pour apprendre*. Le français dans le monde, 2004, n°331, p.25.

3. Demons Fabienne, Jourdan Sabine, Ferchaud François, *et al. Enseigner le FLE*. Paris: Belin, 2005, p. 37.

چالش‌های موجود در تعیین کیفیت یادگیری زبان...

فراگیران هست برای نشان دادن این که زبان مادری چه موقع می تواند مسبب مشکلاتی باشد- که خود فراگیرهم کاملا آنها را احساس می کند- بهره برداری می کند.

مدرس زبان یا فرانسه زبان است یا غیر فرانسوی زبان .چنانچه غیر فرانسوی زبان باشد یعنی همان زبان مادری خود را با دانشجویانش به اشتراک می گذارد و بدین ترتیب کار او راحت تر است زیرا به طور تجربی اشکالات را از پیش می داند . به عنوان مثال می تواند فراگیری واج های جدید را حتی با تعریف طبقه بندی کند.

ژان پی یر کوک و ایزابل گروکا (۲۰۰۳) ^۱ معتقدند در آموزش اولیه و مستمر، آن دسته از مدرسینی که زبان فرانسه، زبان مادری آنها نیست ، تکمیل اطلاعات زبانشناختی و فرهنگی اجتناب ناپذیر است، به ویژه این که آنها از برخی نظام های آموزشی ای برخوردارند باشند که به دلایل ایدئولوژیک، اقتصادی یا دوری جغرافیایی ارتباط کمی با کشورهای فرانسه زبان و فرانسویان داشته اند و بدین ترتیب شناخت آنها از زبان و فرهنگ فرانسویان متغیر است و خیلی از آنها نوعی نا امنی زبانشناختی و فرهنگی را با دانشجویانشان تقسیم می کنند. اما از طرف دیگر به خاطر آگاهی از قسمتهایی از زبان که برای فراگیران مشکل ایجاد می کنند می تواند آنها را به خوبی توضیح دهند.

در واقع مدرس مانند خط فاصله ای است بین زبانی که تدریس می کند و دانشجویانی که آن زبان را فرا می گیرند.

با این تعاریف، وقتی به بررسی به وضعیت اساتید در ایران می پردازیم یعنی جمعی که زبان فرانسه زبان مادری آنها نیست می توانیم آنها را در گروه مدرسینی قرار دهیم که می توانند در مواردی از زبان مادری نیز کمک بگیرند . حال این اساتید در سطوح مختلف از استادیاری تا استادی و به ندرت به عنوان مربی به تدریس مشغولند.

با آمار استخراج شده متوجه می شویم بیشترین اساتید در ایران دارای رتبه استادیاری هستند و پس از آن دانشیاری و تعداد کمی دارای رتبه استاد تمام هستند. در خصوص تعداد اساتید نمی توان آمار دقیقی ارائه داد چرا که در بسیاری از دانشگاهها از اساتید مدعو دعوت به همکاری می شود که برخی در دانشگاههای دولتی نیز مشغولند و برخی به شکل مقطعی تدریس می کنند.

با توجه به جدید ترین آمار به دست آمده حدود ۱۰۰ نفر مدرس زبان فرانسه در دانشگاههای دولتی و آزاد مشغول به کار هستند.

1. Cuq Jean-Pierre; Gruca Isabelle, *Cours de didactique du français langue étrangère et seconde*. Grenoble: PUG, 2003, pp.138-139.

جدول ۳- رشته های تحصیلی اساتید رشته زبان فرانسه در دانشگاههای ایران اعم از دانشگاههای دولتی و آزاد

رشته تحصیلی	ادبیات فرانسه	آموزش زبان	ادبیات تطبیقی	ادبیات مدرن	زبان شناسی	متفرقه	جمع کل
تعداد اساتید	۶۱	۱۱	۷	۱	۶	۱۴	۱۰۰

در ضمن لازم است ذکر شود از این تعداد ۵۷ نفر زن و ۴۳ نفر مرد می باشند. با توجه به تعداد ۱۰۵۷۷ نفر دانشجو در دانشگاههای دولتی و آزاد، برای هر ۱۰۵ دانشجو یک استاد وجود دارد البته این نکته را نباید از نظر دور داشت که یک استاد نمی تواند در تمام زمینه ها تخصص داشته باشد و هر درسی را تدریس کند و اساتید نیز در امر تدریس دچار مشکلاتی هستند.

مشکلات اساتید زبان فرانسه در سه بخش آموزش زبان، آموزش ادبیات فرانسه و آموزش ترجمه خلاصه می شود. اگر گفته ژیلبرت فاطمی را که آیا یک استاد زبان، در تمام زمینه ها مانند دستور زبان، ادبیات، آواشناسی و غیره شناخت لازم را دارد؟ و می تواند کلیه دروس را تدریس کند در نظر بگیریم و فرض را بر این بگذاریم که توانمندی تدریس در دروس ادبیات، ترجمه و زبان آموزی برای هر استاد زبان فرانسه امکانپذیر است به بررسی موضوع و مشکلات اساتید در تدریس می پردازیم.

الف) مشکل آموزش زبان به وسیله متدهای ارتباطی^۱

باید اذعان داشت که متدهای یادگیری زبان فرانسه منطبق بر نیازهای دانشجویان ایرانی نیست و در کلاس درس این مدرس است که بار این انطباق را بر دوش می کشد. متدهای آموزشی متعدد در دانشگاهها تدریس می شود و متاسفانه انتخاب یک متد واحد در دستور کار دانشگاهها قرار نمی گیرد. این موضوع خود مشکل ساز است زیرا در یادگیری زبان نوعی ناهماهنگی بین دانشجویان دانشگاههای مختلف به وجود می آید. اینجا به ذکر یک متد به عنوان نمونه می پردازیم. متد *reflets* که در برخی دانشگاهها هنوز تدریس می شود، متدی است که

^۱ Méthode communicative

چالشهای موجود در تعیین کیفیت یادگیری زبان...

به عنوان مثال دستور زبان را در دروس به شکل بسیارپراکنده ارائه کرده است. این پراکندگی مطالب، استاد و دانشجو را سر در گم می کند بنابر این مدرس باید مقوله درسی اشاره شده را به طورپراکنده تدریس کند و دانشجو نمی تواند پیوستگی مطالب را با یکدیگر پیدا کند. شاید بهتر باشد مدرس کلیه مقولات دستوری را کامل تدریس کند و دستخوش این پراکندگی نشود. بخشهای مختلف این متد که باید توسط یک مدرس در درس به عنوان مثال زبان فرانسه اختصاصی تدریس شود مجموعه ای است که باید توسط مدرسین دستور زبان و آواشناسی و خواندن متون تدریس شود و بنا بر این، هماهنگی اساتید این دروس را می طلبد یا مدرس هر سه درس باید یک نفر باشد و اگر توانمندی^۱ لازم را در تدریس موضوعات مختلف(دستور زبان، آواشناسی و ...) نداشته باشد، درس به طور کامل به دانشجو انتقال داده نمی شود و بخشی بر عهده استاد دیگری گذاشته می شود و این برای دانشجو عدم اعتماد به مدرس و تا حدودی بی انگیزگی ایجاد می کند.

در زبان شفاهی گاهی مدرس مجبور است گونه ای از تمرینات را که در متد درسی در نظر گرفته نشده است به تدریس بیفزاید که معمولا تمرینات آوا شناسی هستند یا بایستی برخی مطالب را با توجه به شرایط فرهنگی و شیوه زندگی در کشور فرانسه توضیح دهد. شرایطی که در فرهنگ ایرانی ما نیست.

در زبان نوشتاری نیز مدرس باید به آموزش از طریق متون واقعی^۲ اقدام کند. متون واقعی متونی هستند که به منظور آموزش زبان به وجود نیامده اند و کاربردهای دیگری دارند اما در آموزش زبان از آنها بهره آموزشی می برند. مثلا از بلیط مترو، منوی غذای یک رستوران، یک بروشور تبلیغاتی و ... می توان استفاده آموزشی برد. متدهای آموزشی با شرایط فرهنگی و اقلیمی زبان آموزان ایرانی منطبق نیستند و مدرس باید از خلال متدهای آموزشی مطالب سودمند را استخراج و به دانشجو ارائه دهد.

ب) مشکل آموزش ادبیات فرانسه

یکی از مشکلات مدرسان کمبود منابع درسی در زمینه ادبیات فرانسه است. اما حتی اگر کتابها ی ادبیات در اختیار مدرسین و دانشجویان باشد، برخی موضوعات این کتابها دور از ایدئولوژی ایرانی است. به این معطل باید بی انگیزگی دانشجویان رانیز افزود. در حال حاضر روشهای زیر در کلاسهای درس ادبیات انجام می شود:

¹ Compétence

² Documents authentiques

- مدرسین حجم وسیعی از اطلاعات ادبی را به شکل تئوری به دانشجویان ارائه می دهند. این اطلاعات اغلب از طریق جزوه به دانشجویان داده می شود.
- مدرسین نقد آثاری را ارائه می دهند که خود آثار توسط دانشجویان مطالعه نشده اند. به عنوان مثال دانشجو از محتوای کتاب/میل از ژان ژاک روسو بی خبر است اما نقد این اثر را مطالعه می کند.
- برخی از مدرسین به دلیل کمبود وقت فقط خلاصه آثار را به دانشجویان پیشنهاد می کنند زیرا در چند جلسه ترم دانشگاه امکان مطالعه چند اثر ادبی وجود ندارد.

ج) مشکل آموزش ترجمه

متأسفانه دانشجویان کار ترجمه را کاری خسته کننده می دانند که شامل جستجوی لغات و اصطلاحات بیگانه در فرهنگهای لغت برای ترجمه جملات است. برای این که دانشجویان از این کسالت دور شوند پیشنهادات زیر ارائه می شوند^۱:

- تشویق دانشجویان برای مراجعه به مجلات، روزنامه ها و در کل ، متون واقعی برای غنی کردن گنجینه واژگانشان. هر چه دانشجویان بیشتر به مطالعه روی بیاورند و در سطح شنیداری به فیلمهای زبان اصلی و کارتونها و موسیقیها و برنامه های تلویزیونی گوش بدهند با کلمات و اصطلاحات زبان فرانسه بیشتر آشنا می شوند و به پیدا کردن معادلهای فارسی این کلمات مبادرت می ورزند.
- تشویق دانشجویان به گوش دادن به برنامه های تلویزیونی به زبان فارسی ، چرا که شناخت واژگان در زبان مادری نیز مهم است و یکی از ناتوانیهای دانشجویان ایرانی، ناتوانی آنها در شناخت کلمات فارسی است.
- انتخاب موضوعات غیر تخصصی (ادبیات یا شعر) توسط مدرسان برای ترجمه
- انتخاب متون متفاوت در زمینه های گوناگون برای شناخت لغات در زمینه های گوناگون
- جلب توجه دانشجویان بر کلمات کلیدی در ترجمه
- حل کردن مشکلات دانشجویان در درک مطلب به شکل سوالاتی که طرح می شود.
- سوال از کل متن برای اطلاع از این که آیا کل متن توسط دانشجو فهمیده شده است یا خیر.

¹ BAHRAMBEIGUY, Mehri; *L'enseignement de l'expression écrite chez les apprenants iraniens*; Thèse de doctorat sous la direction de Jean-Pierre Cuq, 2009, Aix-en-Provence, France. publié par ANRT (université lille III, 2015)

چالشهای موجود در تعیین کیفیت یادگیری زبان...

- دادن اطلاعات تکمیلی مانند نمونه های دستوری به منظور درک بهتر ساختارهای زبان فرانسه توسط دانشجو.
- اجرای تاتر توسط دانشجویان در کلاس برگرفته از متون ادبی برای فهماندن متون ادبی و شخصیت‌های این متون. این گونه دانشجویان می توانند به راحتی معادلهای زبانی را بیابند.
- از دانشجویان خواسته شود تا ترجمه هایشان را جمله به جمله و پاراگراف به پاراگراف در کلاس بخوانند برای این که از یک طرف موفقیت های آنها در ترجمه مشخص شود یا اشکالات آنها معلوم شود و از طرف دیگر به آنها نشان داده شود شیوه های بیان متفاوتی از یک متن وجود دارد که همگی به متن اصلی وفادارند.
- تعلیم یافتن راه حل‌های گوناگون برای جستجوی ترجمه یک لغات ، یک اصطلاح یا یک جمله. این کار باید توسط یک مدرس زبان شناس انجام شود تا اشتقاقها ، پیشوندها و پسوندها و معانی آنها را با دانشجویان تمرین کند تا دانشجو بتواند یک کلمه یا معنی آن را با تجزیه کلمه حدس بزند.
- برای ارائه ترجمه ای خوب می توان به دانشجو آموزش داده شود تا خود را به جای خواننده متنی بگذارد که او ترجمه کرده خواننده ای که نه کوچکترین آشنایی با متن اصلی دارد نه زبان مبدا را می شناسد. این گونه مدرس می تواند توجه دانشجو را به سطح زبان و همینطور لحن و سبک متن اصلی جلب کند.
- به نظر می رسد که با این پیشنهادات دانشجو بتواند سطح ترجمه خود را ارتقا دهد.

سر فصل دروس رشته زبان فرانسه

تعریف ژان پی یر کوک (۲۰۰۳) از برنامه درسی، به پرسش از خود در خصوص ماهیت و کمیت محتوایی چون دانش، مهارت به کار بستن زبان و رعایت مسائل اجتماعی- فرهنگی زبان به هنگام کاربرد آن معطوف می شود و سپس این محتواها به تدریج توسعه یافته و پیشرفت می کنند.

اصطلاح سیلابس بر عکس کشور کانادا در فرانسه کمتر متداول است و شامل اولین چارچوب آموزشی (اش: ۱۹۹۱) ، با ارزشی سه بعدی و سازمان دهی شده است که به مدرس نشانه هایی غالباً اطمینان- بخش ارائه می دهد. راجرز(۱۹۷۲) به این نکته توجه می کند که سیلابس برای او فقط برنامه آموزشی نیست بلکه محدود به تعیین محتوای یک کلاس درس می شود. اما می بینیم که سیلابس فرمهای گوناگونی به خود می گیرد. این تنوع از توصیف درس گرفته تا منبعی گسترده، همراه با اصولی منطقی است.

علاوه بر این موضوع که از این پس به طور کلی تفکر، بیشتر حول و حوش برنامه درسی می چرخد، شاهد گرایشی به سمت و سوی یک تحول هستیم. تحولی که از سرفصلهای تولید

شده بر پايه دستوري-زبانشناختي يا مفهومي-نقشي طبق نظر ويلکينز(۱۹۷۶) شروع مي شود و به سمت فرمها پيش مي رود فرمهايي که تا رد هر انتخاب از پيش تعيين شده يا متمرکز بر روشهاي يادگيري(پرا بو : ۱۹۸۷ و له مان: ۱۹۹۳) پيش خواهند رفت.

الگويي کاملا واضح، همان الگوي سيلابس برنامه درسي چند بعدي کانادايي با پنج مولفه اش است سيلابسي که بر بينشي يکپارچه و مشارکتی در رابطه با نيازها و مشخصه ها با اهدافي گسترده بنا شده است که عبارتند از : سرفصل درس مربوط به زبان، ارتباطی/تجربي، فرهنگ، آموزش زبان عمومي و ارزشيابي.

در تمام موارد ، ميلد(۲۰۰۲) اهميت انسجام و ضرورت هر چه نزديک تر ماندن به واقعيت يادگيري را خاطر نشان مي کند.

به نظر فر دانش (۱۳۷۸)^۱ سر فصل وسيله اي براي معرفي ساختار يک درس، روشهاي اجرايي آن و آنچه که دانشجويان بايد انجام دهند و همچنين چگونگي ارزشيابي عملکرد آنان به وسيله استاد است و از آنجا که هدف اصلي تهيه آن ايجاد هماهنگي در دوره هاي دانشگاهي مشابه در همه مراکز و موسسات آموزش عالي است بنابر اين نقش مهمي را در آموزش بر عهده دارد. به گفته آلتمن و کاشين(۱۹۹۲)^۲ از لحاظ لغوي، سيلابس، يک فهرست مطلب است. در آموزش عالي، همه با اين موضوع هم عقیده اند که سيلابس يا طرح درس، معرفي اي کلي از درسي است که تمام اطلاعاتي را که دانشجو بايد از موضوع داشته باشد ارائه مي دهد. اين اطلاعات عبارتند از : فهرست مطالب، اهداف درس، برنامه ريزي فعاليتها، انواع ارزشيابي، اطلاعات عملي، دستور العملهاي کار و غيره .

معمولا هدف سر فصل، توصيفي است و موضوع عبارت است از تمرکز درس بر برخي موضوعات و چگونگي سازمان دهی آنها و ابزاري ارتباطی بين استاد و دانشجو (بهرام بيگي: ۱۳۹۱)^۳ تهيه سر فصل درس مي تواند تحت تاثير عواملی با جهت گيري به سمت آموزش، به انتقال دانش و با جهت گيري به سمت يادگيري، به کسب دانش هدايت شود و پيشرفت کلاس درس به آن بستگي دارد.

^۱ فر. دانش، هاشم. « سر فصل ها و جايگاه آنها در برنامه آموزش عالي کشور»، سخن سمت، تابستان

^۲ H, Cashin; W, Altman, *writing a syllabus*, Kansas State University, Center for Faculty Evaluation and Development, 1992.
<http://www.Theideacenter.org/IDEAPaper27>.

^۳ بهرام بيگي، مهري. « ويژگيهاي مطلوب در تدوين سر فصل درسي دانشگاهي با نقدي بر سر فصل هاي

درسي رشته زبان فرانسه»، فصلنامه علمي-پژوهشي پژوهش و نگارش کتب دانشگاهي، تابستان ۹۱، ص. ۴۶-۴۷.

چالشهای موجود در تعیین کیفیت یادگیری زبان...

سر فصل درسی باید خالی از ابهام بوده و منسجم باشد، مرتبط با گرایش رشته بوده و روز آمد و کاربردی باشد سرفصل باید متناسب با حجم و تعداد واحد درسی باشد (بهرام بیگی: ۱۳۸۲).^۱ در حال حاضر شورای تحول علوم انسانی در ایران در حال تجدید نظر در سرفصلهایی است که در سال ۱۳۶۹ تهیه شده و متناسب با نیازهای امروز یک دانشجوی زبان فرانسه نیست. اگر سرفصلی برای یک درس دانشگاهی در نظر گرفته نشود و هر دانشگاه و هر استاد به شیوه و سلیقه خود آن درس را ارائه دهد، بی شک ناهمگن بودن سطح معلومات دانشجویان به ویژه در مقاطع بعدی خود نمایی می کند.

ما در این جا این نکته را نیز از نظر دور نمی داریم که ضروری است برنامه دقیقی از آنچه باید دانشجوی فرا بگیرد تهیه شود و به عبارتی برنامه ها دانشجویان را به سمتی سوق دهند که بتوانند فرهنگ خود را نیز اشاعه داده و در زمینه ادبیات فرانسه به عنوان مثال، علاوه بر آموزش ادبیات فرانسه به شیوه تطبیقی از ادبیات فارسی و تاثیر بر ادبیات فرانسه یا برعکس مطلع شوند و بتوانند به تعامل با فرانسه زبانان بپردازند و تمامی این اهداف باید در سرفصلهای درس در نظر گرفته شود.

نتیجه گیری

در این مقاله سعی کردیم به طور مختصر وضعیت آموزش زبان فرانسه را از ابعاد استاد، دانشجو، منابع درسی و شرایط آموزش بررسی کنیم. در خصوص وضعیت دانشجویان شاهد افزایش آمار تعداد دانشجویان از ۱۵۹۸ نفر در سالهای ۱۳۹۱-۱۳۹۲ به تعداد ۶۸۱۸ نفر در سالهای ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۸ در دانشگاههای دولتی یعنی تقریباً ۴ برابر هستیم. همچنین شاهد افزایش آمار تعداد دانشجویان از ۱۵۸۵ نفر در سالهای ۱۳۹۱-۱۳۹۲ به تعداد ۳۷۵۹ نفر در سالهای ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۸ در دانشگاههای آزاد یعنی تقریباً بیش از دو برابر هستیم.

با توجه به افزایش تعداد دانشجویان در کلیه مقاطع، می توان نتیجه گرفت استقبال برای انتخاب این رشته در مقاطع کارشناسی تا دکترا رو به افزایش نهاده است. تعداد دانشجویان دکترا در دانشگاههای دولتی از ۳۵ نفر به ۳۲۳ نفر افزایش یافته و در دانشگاههای آزاد اسلامی نیز از ۳۵ نفر به ۴۴۸ نفر افزایش یافته است.

اما با توجه به تعداد ۱۰۵۷۷ نفر دانشجو در دانشگاههای دولتی و آزاد و تعداد ۱۰۰ استاد در دانشگاهها و وجود یک استاد برای هر ۱۰۵ دانشجو این نکته را نباید از نظر دور

^۱ بهرام بیگی، مهری. نگاهی به سرفصل های درسی رشته زبان فرانسه (ادبیات و مترجمی)، سخن سمت، شماره

داشت که یک استاد نمی‌تواند در تمام زمینه‌ها تخصص داشته باشد و هر درسی را تدریس کند. و اساتید نیز در امر تدریس دچار مشکلاتی هستند. این مشکلات در سه دسته آموزش متدهای یادگیری، دروس ادبیات و آموزش ترجمه طبقه بندی می‌شوند. بنا بر این تعادلی بین تعداد دانشجویان و اساتید وجود ندارد. در خصوص منابع آموزشی باید خاطر نشان کرد که متدهای یادگیری زبان فرانسه منطبق بر نیازهای دانشجویان ایرانی نیست و در کلاس درس مدرس باید این انطباق را انجام دهد. متدهای آموزشی متعدد در دانشگاههای مختلف تدریس می‌شود و متاسفانه یک متد واحد در دستور کار دانشگاهها قرار نمی‌گیرد. این موضوع نوعی ناهماهنگی در یادگیری، بین دانشجویان دانشگاههای مختلف به وجود می‌آورد. یکی دیگر از مشکلات مدرسان، کمبود منابع درسی در زمینه ادبیات فرانسه است. اما حتی اگر کتابهای ادبیات در اختیار مدرسین و دانشجویان قرار بگیرد، برخی موضوعات این کتابها دور از ایدئولوژی ایرانی است. در حال حاضر روشهایی در کلاسهای درس ادبیات انجام می‌شود از جمله ارائه مطالب به شکل تئوری و در قالب جزوه، همچنین ارائه خلاصه و نقد آثار است که این گونه به یادگیری کامل آثار ادبی از سوی دانشجو منجر نمی‌شود. هر چند که تعداد ساعات دروس ادبیات در آن حد نیست که مجال چنین کاری را هم به مدرس و دانشجو بدهد. همچنین آمار نشان داد که منابع درسی پاسخگوی نیاز دانشجویان نیست و تنها ۱۴٪ از دانشجویان، سطح کتابها را متناسب با اطلاعات مورد نیاز خود تشخیص دادند. اما همان تعداد دانشجو بیشتر کتابهای تهیه شده در ایران را استفاده می‌کنند و این می‌تواند ناشی از این موضوع باشد که کتابهای چاپ ایران در دسترس بوده و ارزانتر می‌باشند و این دلیل کیفیت بالای کتابهای تهیه شده در ایران نیست. که بررسی کیفیت این کتابها خود موضوع تحقیقی دیگر است و در این بحث نمی‌گنجد. در خصوص محیط آموزشی نیز ۷۸٪ از دانشجویان، تعداد زیاد دانشجویان در کلاسها را عامل منفی در امر یادگیری بر شمردند. زیرا زمان کافی برای همه دانشجویان در تعامل با کلاس و استاد وجود ندارد، همچنین فراموش شدن برخی دانشجویان کمرو در جمع دانشجویان فعالتر و سطح متفاوت دانشجویان از عواملی هستند که بر یادگیری دانشجویان اثر منفی دارد. با توجه به مطالب ارائه شده علیرغم تصور این که وضعیت یادگیری زبان فرانسه در ایران مطلوب بوده و عناصر این یادگیری اعم از دانشجو، استاد، منابع درسی و محیط آموزشی با یکدیگر در تعامل مناسب هستند، به این نتیجه می‌رسیم که تنها علاقه به یادگیری این زبان افزایش یافته و از لحاظ کمی و کیفی عناصر دیگر از جمله مدرسین، منابع درسی و مکانهای آموزشی نتوانسته‌اند با این رشد به طور هماهنگ رشد پیدا کنند. امکانات لازم برای این تعداد دانشجو نه از لحاظ نیروی انسانی که همان مدرسان هستند نه از بابت منابع درسی و مکانهای

چالشهای موجود در تعیین کیفیت یادگیری زبان...

آموزشی مهیا نشده و آینده مطلوبی در انتظار نخواهد بود. شاید جذب کمتر دانشجو یا اقدام سریع در تربیت مدرس و تزریق این نیروی انسانی به دانشگاهها و تدوین کتب مناسب بیشتر، بتواند راه حلهای مناسبی باشند.

منابع

- فر دانش، هاشم. «*سرفصل ها و جایگاه آنها در برنامه آموزش عالی کشور*»، سخن سمت، تابستان ۷۸.
- بهرام بیگی، مهری. «نگاهی به سرفصل های درسی رشته زبان فرانسه (ادبیات و مترجمی)»، سخن سمت، شماره ۷، ۲۰۰۱.
- بهرام بیگی، مهری. «ویژگیهای مطلوب در تدوین سرفصل درسی دانشگاهی با نقدی بر سرفصل های درسی رشته زبان فرانسه»،
 - BAHRAMBEIGUY, Mehri; L'enseignement de l'expression écrite chez les apprenants iraniens; Thèse de doctorat sous la direction de Jean-Pierre Cuq, ۲۰۰۹, Aix-en-Provence, France. publié par ANRT (université lille III, ۲۰۱۵
 - CASHIN, H.; ALTMAN, W.; Writing a syllabus, Kansas State University; Center for Faculty Evaluation and Development, (۱۹۹۲).
 - COURTILLON, Janine; Penser le déroulement des cours, organiser les activités pour apprendre; Le français dans le monde, n°۳۱, ۲۰۰۴
 - CUQ, Jean-Pierre; Dictionnaire de didactique du français; asdifle/clé international, Paris, ۲۰۰۳
 - CUQ, Jean-Pierre; GRUCA, Isabelle; Cours de didactique du français langue étrangère et seconde; Grenoble: PUG, ۲۰۰۳
 - DEMONS, Fabienne; JOURDAN, Sabine; FERCHAUD, François; et al. Enseigner le FLE; Paris: Belin, ۲۰۰۵
 - <http://www.Theideacenter.org/IDEAPaper.۲۷>
 - EASH M. J., «Syllabus», dans Lewy A. (dir.); The international Encyclopedia of Curriculum; Pergamon Press, Oxford, ۱۹۹۱
 - FATEMI, Gilberte; les problèmes rencontrés par les enseignants de français en Iran; Luqman, n° ۱، ۱۹۹۳
 - LEHMANN, D.; Objectifs spécifiques en langue étrangère; Hachette, Références, Paris, ۱۹۹۳

- MILED, M.; « Elaborer ou réviser un curriculum »; Le français dans le monde, ۳۲۱, ۲۰۰۲
- PRABHU N. S.; Second Language Pedagogy, a perspective; Oxford University Press, London, ۱۹۸۷
- ROBERT, Jean- Pierre; Dictionnaire pratique du FLE; Paris: Ophrys, ۲۰۰۲
- ROGERS, C. R.; Liberté pour apprendre; Dunod, Paris, ۱۹۷۲
- WILKINS, D.; Notional Syllabuses; Oxford University Press, London, ۱۹۷۶